CZU: 342.8(478) DOI: https://doi.org/10.67457/lv26.2.05

Liliana CREANGĂ[1]
lilianacreanga28@gmail.com

Verginiu ROMANIUC[2]
romaniucvergin@gmail.com

PROTECȚIA DREPTURILOR ELECTORALE ÎN SCRUTINELE DIN R. MOLDOVA

Abstract: *Obiectivul acestei lucrări științifice este de a oferi o analiză exhaustivă a mecanismelor de protecție a drepturilor omului în cadrul procesului electoral, cu un accent deosebit pus pe experiența recentă a Republicii Moldova. Studiul explorează evoluția cadrului normativ, în special prin prisma adoptării noului Cod Electoral nr. 325/2022, și analizează conformitatea acestuia cu standardele internaționale și europene. Intenționăm să oferim o imagine de ansamblu asupra provocărilor contemporane, precum utilizarea inteligenței artificiale, protecția datelor cu caracter personal și combaterea discursului de ură în campaniile electorale. În același timp, studiul are ca scop evaluarea gradului de maturitate al sistemului electoral național, analizând riguros dinamica acestuia. Prin acest demers, cercetarea urmărește să identifice soluții capabile să elimine decalajul existent între norma juridică teoretică și realitatea empirică semnalată de misiunile de observare. Ipoteza de cercetare se fundamentează pe premisa că, deși cadrul legal s-a modernizat semnificativ, eficacitatea reală a protecției drepturilor omului este strict condiționată de capaci-*

[1] **Conferențiar universitar, doctor în drept, Catedra Drept public,, Academia „Ștefan cel Mare” a MAI al Republicii Moldova (ROR: https://ror.org/036kvxa54), e-mail: academia@mai.gov.md; e-mail: e-mail: lilianacreanga28@gmail.com, ORCID ID: https://orcid.org/0000-0002-7118-9715**

[2] **Student, anul I, Facultatea Drept, administrație, ordine și securitate publică, Academia „Ștefan cel Mare” a MAI al Republicii Moldova (ROR: https://ror.org/036kvxa54), e-mail: academia@mai.gov.md; e-mail: romaniucvergin@gmail.com, ORCID ID: https://orcid.org/0009-0005-8633-9308**

tatea instituțională a statului. Pentru ca normele democratice să funcționeze practic, instituțiile trebuie să fie capabile să contracareze direct și eficient fenomenele de corupție electorală, abuzul de resurse administrative și noile amenințări cibernetice emergente. Rezultatele cercetării evidențiază necesitatea consolidării integrității electorale pentru a asigura o reprezentare autentică a voinței poporului, pilonul central al statului de drept. Analiza include referințe riguroase la jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului și a Curții Constituționale a Republicii Moldova, a Consiliului pentru Egalitate, precum și la rapoartele de monitorizare ale asociațiilor de profil.

Cuvinte-cheie: *proces electoral, drepturi politice, cod electoral, integritate, inteligență artificială, Republica Moldova.*

PROTECTION OF ELECTORAL RIGHTS IN ELECTORAL POLLS IN THE REPUBLIC OF MOLDOVA

Abstract: *The objective of this scientific work is to provide an exhaustive analysis of the mechanisms for protecting human rights in the electoral process, with a particular focus on the recent experience of the Republic of Moldova. The study explores the evolution of the regulatory framework, especially through the adoption of the new Electoral Code no. 325/2022 and analyzes its compliance with international and European standards. We intend to provide an overview of contemporary challenges, such as the use of artificial intelligence, the protection of personal data and combating hate speech in electoral campaigns. At the same time, the study aims to assess the degree of maturity of the national electoral system, rigorously analyzing its dynamics. Through this approach, the research aims to identify solutions capable of eliminating the gap between the theoretical legal norm and the empirical reality reported by observation missions. The research hypothesis is based on the premise that, although the legal framework has been significantly modernized, the real effectiveness of human rights protection is strictly conditioned by the institutional capacity of the state. For democratic norms to work in practice, institutions must be able to directly and effectively counter the phenomena of electoral corruption, abuse of administrative resources and new emerging cyber threats. The research results highlight the need to strengthen electoral integrity to ensure an authentic representation of the will of the people, the central pillar of the rule of law. The analysis includes rigorous references to the jurisprudence of the European Court of Human Rights and the Constitutional Court of the Republic of Moldova, the Equality Council, as well as to the monitoring reports of profile associations.*

Keywords: *electoral process, political rights, electoral code, integrity, artificial intelligence, Republic of Moldova.*

1. INTRODUCERE

Procesul electoral constituie fundamentul oricărei societăți democratice, reprezentând modalitatea supremă prin care cetățenii își exercită suveranitatea națională. Într-un stat de drept, alegerile nu sunt doar o simplă procedură administrativă de desemnare a reprezentanților, ci un proces complex care trebuie să garanteze protecția drepturilor și libertăților fundamentale ale omului în fiecare etapă. Republica Moldova, în parcursul său de integrare europeană, a inițiat o reformă profundă a legislației electorale, materializată prin adoptarea Codului electoral nr.325/2022, un act normativ menit să armonizeze practicile naționale cu patrimoniul electoral european definit de Comisia de la Veneția[1].

Actualitatea temei rezidă în transformările profunde ale mediului informațional și tehnologic, care au generat noi tipuri de riscuri pentru integritatea scrutinelor. Utilizarea tehnologiilor digitale și a sistemelor de inteligență artificială oferă oportunități pentru eficiență, dar

[1] Comisia Europeană pentru Democrație prin Drept (Comisia de la Veneția), Codul de bune practici în materie electorală.

introduce și vulnerabilități majore legate de manipularea opiniei publice, țintirea alegătorilor pe baza prelucrării datelor personale și proliferarea dezinformării. În acest context, protecția drepturilor omului în procesul electoral depășește sfera dreptului de vot, incluzând protecția vieții private, libertatea de exprimare și dreptul la informare corectă.

Prezentul articol își propune să analizeze riguros aceste dinamici, utilizând surse bibliografice concrete și jurisprudență relevantă pentru a evalua gradul de maturitate al sistemului electoral din Republica Moldova. Motivarea cercetării derivă din necesitatea de a identifica soluții pentru decalajul existent între norma juridică și realitatea empirică, semnalată frecvent de misiunile de observare. Ipoteza de cercetare susține că, deși cadrul legal s-a modernizat semnificativ, eficacitatea protecției drepturilor omului este condiționată de capacitatea instituțională de a contracara fenomenele de corupție electorală, abuzul de resurse administrative și amenințările cibernetice emergente.

În ultimii ani, Republica Moldova depune un efort continuu de aliniere a cadrului normativ și practic la patrimoniul electoral european, fundamentat pe principiile sufragiului universal, egal, liber, secret și direct, iar această tranziție este susținută de instituții precum Comisia Electorală Centrală (CEC) și Centrul de Instruire Continuă în Domeniul Electoral (CICDE), care au misiunea de a garanta un proces transparent, eficient și incluziv. Sistemul european de protecție, în special Convenția Europeană a Drepturilor Omului (art. 3 din Protocolul nr. 1) [2], obligă statele să organizeze alegeri libere, care să asigure libera exprimare a opiniei poporului. R. Moldova a integrat aceste exigențe în Constituție[3] și în noul Codul Electoral (Legea nr. 325/2022), stabilind că:

- Sufragiul universal garantează dreptul de a vota și de a fi ales tuturor cetățenilor eligibili, restricțiile fiind admise doar pe criterii obiective și rezonabile (vârstă, naționalitate, domiciliu, capacitate mentală);

- Sufragiul egal presupune principiul „un alegător – un vot" și imparțialitatea statului în asigurarea egalității de șanse pentru toți candidații;

- Sufragiul liber și secret interzice orice formă de presiune sau intimidare, protejând alegătorul împotriva controlului necuvenit asupra votului său;

- Votul direct impune ca alegătorul să voteze personal, fiind strict interzisă votarea în locul unei alte persoane.

Aceste exigențe se regăsesc în standardele europene în materie electorală, care reprezintă un ansamblu de principii și reguli menite să garanteze democrația autentică. Principalii piloni ai acestor standarde se referă la: stabilitatea legislației electorale, dreptul la vot și de a fi ales, independența administrației electorale, integritatea procesului și combaterea interferențelor, remedii efective. Un principiu fundamental stabilit de Comisia de la Veneția este că regulile esențiale ale dreptului electoral nu trebuie modificate cu mai puțin de un an înainte de alegeri. Această stabilitate este crucială pentru a menține încrederea cetățenilor și a competitorilor politici, evitând percepția că regulile sunt ajustate pentru beneficiul celor aflați la putere. Pentru a asigura imparțialitatea, organele de administrare a alegerilor trebuie să fie independente de influențele politice. Standardele europene recomandă o compoziție echilibrată care să includă reprezentanți ai sistemului judiciar sau experți, evitând dominanța unei singure forțe politice la luarea deciziilor. Pentru o alegere informată a alegătorului este esențial pluralismul. Statul trebuie să asigure echilibrul și imparțialitatea la prezentarea opiniilor politice. Un rol aparte îi revine integrității procesului electoral, iar standardele europene permit statelor să adopte măsuri ferme împotriva corupției electorale, mitei și finanțării ilegale. În contextul riscurilor

[2] Convenția Europeană pentru Apărarea Drepturilor Omului și a Libertăților Fundamentale, semnată pe 4 noiembrie 1950, (Protocolul nr. 1, articolul 3; Articolul 10).

[3] Constituția Republicii Moldova, adoptată la 29 iulie 1994.

hibride, limitarea finanțării din surse străine sau din partea unor entități neconstituționale este considerată un scop legitim pentru protejarea securității naționale și a ordinii democratice. Odată ce statele au obligația pozitivă de a institui un sistem eficient de examinare a plângerilor electorale, procedurile trebuie să fie transparente, deciziile riguros motivate, iar instanțele vor oferi garanții împotriva arbitrarului, asigurând un control judiciar real asupra deciziilor autorităților electorale.

2. METODE ȘI MATERIALE APLICATE

În vederea realizării scopului cercetării și identificării mecanismelor optime de protecție a drepturilor omului în materie electorală, ne-am ghidat de un complex de metode teoretice și empirice. La nivel teoretic, am aplicat analiza literaturii juridice de specialitate, cu accentul plasat pe lucrări ale unor savanți autohtoni și internaționali care au fundamentat conceptele de stat de drept și suveranitate populară. Metoda istorică ne-a permis să urmărim geneza principiilor electorale în spațiul nostru teritorial, de la primele norme ale perioadei antice până la codificările moderne. Metoda comparativă a fost utilizată pentru a evidenția corelația dintre legislația națională și standardele europene, în special liniile directoare ale Comisiei de la Veneția și jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului. La nivel empiric, am recurs la sinteza materialului furnizat de asociații neguvernamentale, care monitorizează procesele electorale în timp real, oferind date concrete despre incidente de integritate și accesibilitate. De asemenea, am aplicat interpretarea juridică a hotărârilor Curții Constituționale a Republicii Moldova[4] pentru a înțelege limitele constituționale ale ingerințelor statului în exercitarea sufragiului.

Listă de abrevieri:

CEC – Comisia Electorală Centrală a Republicii Moldova
CEDO – Convenția Europeană a Drepturilor Omului
CtEDO – Curtea Europeană a Drepturilor Omului
CICDE – Centrul de Instruire Continuă în Domeniul Electoral
CNPDCP – Centrul Național pentru Protecția Datelor cu Caracter Personal
GDPR – Regulamentul General privind Protecția Datelor (UE)
DPIA – Evaluarea Impactului asupra Protecției Datelor
SAISE – Sistemul Informațional Automatizat de Stat „Alegeri”
IA / AI – Inteligență Artificială

3. DISCUȚII

3.1. Fundamente doctrinare și istorice ale dreptului electoral

Fundamentele doctrinare și istorice ale dreptului electoral din Republica Moldova reflectă o evoluție complexă, de la moștenirea istorică a cetățeniei și independenței, până la alinierea modernă la standardele europene bazate pe jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului (CtEDO) și recomandările Comisiei de la Veneția. Dreptul electoral din Republica Moldova este indisolubil legat de istoria statalității și a cetățeniei. Mulți moldoveni au obținut cetățenia ca urmași ai persoanelor care au locuit pe teritoriul Moldovei înainte de anexarea sovietică din 1940. Acest context a generat o situație unică de cetățenie multiplă (în special română și rusă), care a influențat direct dreptul de a fi ales. Ulterior, procesul de edificare a statului de drept s-a datorat evoluției principiilor electo-

[4] Hotărârile și deciziile relevante ale Curții Constituționale a Republicii Moldova în materie electorală.

rale în Republica Moldova. Doctrina juridică națională[5], reprezentată în mod proeminent de Gheorghe Costachi, subliniază că fundamentul științific al statului de drept se bazează pe centralitatea omului și participarea activă a societății civile la luarea deciziilor. În acest cadru, dreptul electoral nu reprezintă doar un set de reguli tehnice, ci este instrumentul prin care se asigură securitatea persoanei și legalitatea exercitării puterii.

Din punct de vedere istoric, geneza normelor electorale pe teritoriul Moldovei poate fi urmărită până în perioada geto-dacică, unde adunările tribale exercitau forme rudimentare de democrație directă. Ulterior, sub influența dreptului roman și a normelor medievale, procesul de selecție a liderilor a evoluat, însă abia în secolul al XIX-lea s-au pus bazele sufragiului modern. Prima lege electorală din 1864 și Constituția din 1866 au reflectat pentru prima dată caracteristicile votului direct și secret, elemente care au fost consolidate în perioada interbelică. În Basarabia anilor 1918-1938, organizarea alegerilor a reprezentat un proces complex, marcat de extinderea treptată a drepturilor pentru femei și minorități, în ciuda deficitului de cadre calificate și nivelului scăzut de alfabetizare al populației rurale.

În perioada contemporană, adoptarea Codului electoral în 1997 a marcat o ruptură definitivă față de modelul sovietic al „socialismului dezvoltat", orientând țara către un sistem bazat pe pluralism politic și reprezentarea intereselor minorităților. Teodor Cârnaț [6] subliniază că cetățenia reprezintă legătura politică și juridică esențială care determină statutul persoanei în cadrul acestor procese, oferind protecție inclusiv cetățenilor aflați în străinătate. Totuși, autorul avertizează că dreptul de vot rămâne vulnerabil în fața fenomenelor de corupție, unde voința alegătorului este distorsionată prin intermediul banilor sau serviciilor oferite de actori politici fără scrupule.

După obținerea independenței în 1991 și adoptarea Constituției în 1994, Republica Moldova a stabilit principiul primatului reglementărilor internaționale asupra legilor interne în domeniul drepturilor fundamentale. Primul Cod Electoral, adoptat în 1997, a suferit de atunci numeroase modificări (peste 69 până în 2022), reflectând eforturile continue de ajustare a regulilor democratice la realitățile politice. O schimbare doctrinară majoră a fost trecerea de la simpla organizare a votului la garantarea pluralismului, esențial pentru o democrație autentică. Adoptarea Codului Electoral nr. 325 din 2022 a reprezentat o încercare sistemică de a codifica bunele practici internaționale, bazându-se pe: profesionalizarea administrației, unde Comisia Electorală Centrală urmează să devină un organism format din membri permanenți pentru a asigura continuitatea și expertiza; transparență și integritate, prin introducerea unor reguli stricte de finanțare a campaniilor și combaterea corupției electorale ca prioritate de securitate națională; incluziunea, mai exact eliminarea barierelor pentru persoanele cu dizabilități și facilitarea votului pentru diaspora (ex.: prin corespondență), conform standardelor internaționale. Astfel, fundamentele dreptului electoral din Moldova au evoluat de la un cadru post-sovietic, marcat de control politic, către un sistem proactiv și integrat, unde protecția drepturilor omului este garantată prin supravegherea instituțiilor internaționale și jurisprudența CEDO.

3.2. Cadrul legislativ național și internațional

Adoptarea noului Cod Electoral nr.325 din 2022 a reprezentat un pas crucial în vederea alinierii la standardele democratice moderne. Acesta stabilește modul de organizare a alegerilor pentru funcția de președinte al țării, alegerilor parlamentare și autorităților administrației publice locale, integrând garanții pentru libera exprimare a

[5] Costachi Gheorghe, Fundamentul științific al statului de drept. Institutul de cercetări juridice, politice, și sociologice, Chișinău 2023.

[6] Cârnaț Teodor. NON-DISCRIMINAREA în condițiile constituționalismului contemporan din Republica Moldova. Chișinău,Tipografia Reclama, 2008, 388 p.

voinței cetățenilor. Modificările esențiale aduse prin noua legislație vizează creșterea incluziunii și transparenței. Un aspect notabil este reducerea pragului de vârstă pentru candidații la funcția de primar de la 25 la 23 de ani, facilitând accesul tinerilor la procesul de guvernare locală. De asemenea, legislația a fost ajustată pentru a permite votarea pe parcursul a două zile în anumite secții, o măsură ce răspunde necesităților de flexibilitate pentru categoriile mobile de populație și diasporă. Analiza sintetică a acestor noutăți și a implicațiilor lor directe asupra drepturilor fundamentale ale omului este reflectată în tabelul următor (Anexa 1):

Anexa 1: Analiza elementelor de noutate legislativă

Element de noutate	Prevederea Codului nr.325/2022	Implicații pentru Drepturile Omului
Vârsta de candidare	Redusă la 23 de ani pentru primari.	Extinderea dreptului de a fi ales pentru tineri.
Accesibilitate	Obligația de adaptare rezonabilă a secțiilor.	Incluziunea persoanelor cu dizabilități și în etate.
Finanțare campanie	Limitarea donațiilor în numerar la valoarea unui salariu mediu.	Prevenirea influenței excesive a banilor în politică.
Reflectare media	Reglementări stricte pentru neutralitate și pluralism.	Dreptul alegătorului la o informare corectă și diversă.
Votul alternativ	Implementarea pilot a votului prin corespondență.	Facilitarea dreptului de vot pentru cetățenii din diasporă.

Pentru a codifica bunele practici internaționale, legislația electorală autohtonă a fost concepută astfel încât să sistematizeze procedurile de organizare și desfășurare a scrutinelor. Reformele structurale au contribuit la reconfigurarea Comisiei Electorale Centrale ca organism cu membri permanenți începând din 2026, pentru a asigura: independența operațională și funcțională; utilizarea obligatorie a SIAS „Alegeri" în vederea gestionării Registrului de Stat al Alegătorilor și prevenirea votului multiplu; implementarea proiectelor pilot pentru votul prin corespondență. În scopul de a crește transparența activității subiecților politici, a fost substanțial modificată Legea nr. 294 din 21.12.2007 privind partidele politice[7]. Potrivit acesteia, partidele au obligația de a menține și transmite electronic registrele de membri către CEC și Agenția Servicii Publice pentru verificarea integrității apartenenței politice.

Reguli stricte sunt prevăzute privind donațiile (inclusiv cele în natură sau servicii) și limitarea finanțării din surse externe sau din partea unor entități neconstituționale. Pentru a fortifica reziliența procesului electoral, a fost adoptată Legea nr. 100 din 13 iunie 2025[8], care a modificat simultan 13 acte normative. Spre exemplu, art. 181[1]-181[3] din Codul Penal[9] a extins definiția corupției electorale pentru a include „promisiunea" de avantaje și introducerea unor circumstanțe agravante severe (până la 15 ani închisoare) pentru acțiuni orchestrate de grupări criminale sau finanțate din exterior. Codul Contravențional[10], în articolul 471,

[7] Legea nr. 294 din 21.12.2007 privind partidele politice.
[8] Legea nr. 100 din 13 iunie 2025 pentru modificarea unor acte normative (măsuri de combatere a corupției electorale).
[9] Codul Penal al Republicii Moldova, Nr. 985 din 18.04.2002.
[10] Codul Contravențional al Republicii Moldova, Nr. 218 din 24.10.2008.

sancționează coruperea electorală pasivă a alegătorilor și participarea plătită la întruniri politice sub masca „publicității politice". Au fost introduse, de asemenea, proceduri judiciare accelerate pentru dizolvarea sau limitarea activității partidelor care continuă acțiunile unor entități declarate neconstituționale. De asemenea, printr-o serie de mecanisme juridice, care asigură predictibilitatea procesului democratic, este garantată stabilitatea legislației electorale. Spre exemplu, art.11 din Codul Electoral stipulează că sistemul electoral și modul de stabilire a circumscripțiilor electorale nu pot fi modificate cu mai puțin de un an înainte de alegerile naționale. Această prevedere aliniază legislația națională la standardele internaționale, în special la Codul de bune practici în materie electorală al Comisiei de la Veneția, care subliniază că stabilitatea regulilor este crucială pentru credibilitatea scrutinului. Orice proiect de modificare a Codului Electoral trebuie să fie trimis obligatoriu pentru avizul Comisiei Electorale Centrale, înainte de a fi adoptat. Acest mecanism asigură un proces legislativ mai robust și consultativ, prevenind adoptarea unor norme ambigue sau incoerente de către legislativ fără evaluarea instituției responsabile de implementare.

Deși cadrul legal impune anumite restricții, în practică Republica Moldova s-a confruntat cu dificultăți de menținere a stabilității depline în domeniul electoral. De exemplu, Legea nr. 100 din 2025 a fost adoptată cu mai puțin de patru luni înainte de alegerile parlamentare din 2025. Comisia de la Veneția și observatorii internaționali au notat că astfel de modificări tardive, deși justificate de lupta împotriva corupției electorale și a interferențelor externe, pot afecta securitatea juridică și crea confuzie în rândul alegătorilor. Deși R. Moldova a instituit bariere legale clare împotriva modificărilor frecvente ale legii electorale, menținerea acestui echilibru rămâne o provocare în contextul necesității de a reforma sistemul pentru a contracara riscurile de securitate națională.

3.3. Protecția datelor cu caracter personal în context electoral

Într-o eră profund digitalizată, dreptul fundamental la viață privată nu mai poate fi privit ca o prerogativă individuală izolată, ci ca un pilon indisolubil legat de integritatea însăși a procesului electoral și de securitatea națională. Digitalizarea proceselor democratice și utilizarea sistemelor emergente bazate pe inteligență artificială, pe de o parte, eficientizează managementul scrutinelor, iar pe de altă parte, în absența unei conformități stricte cu standardele de protecție a datelor, creează premisele unor manipulări invizibile ale opțiunilor alegătorilor și ale unor transferuri ilegale de informații către entități externe. În parcursul său de aliniere la standardele comunitare, Republica Moldova și-a asumat un angajament ferm de actualizare a cadrului normativ intern în conformitate cu Regulamentul General privind Protecția Datelor (GDPR) al Uniunii Europene[11]. Această voință politică s-a materializat prin adoptarea Legii nr. 195/2024[12], urmând ca actul normativ să devină pe deplin aplicabil în luna august a anului 2026. Necesitatea acestei tranziții legislative este justificată direct de imperative de securitate națională. În perioadele electorale din 2024-2025 au fost documentate oficial incidente de o gravitate majoră, constând în transferuri transfrontaliere masive și sistematice ale datelor cu caracter personal ale alegătorilor moldoveni către Federația Rusă, având ca scop explicit coruperea electorală și subminarea ordinii constituționale.

Responsabilitatea asigurării securității datelor nu revine exclusiv actorilor privați sau politici, ci incumbă în primul rând autorității publice de gestionare a scrutinelor. Sub acest aspect, bunele intenții ale Comisiei Electorale Centrale, materializate prin eforturi vizibile de depersonalizare a corespondenței oficiale și a hotărârilor publicate, s-au dovedit insuficiente din punct de vedere tehno-juridic. Prin urmare, evaluarea de impact

[11] Regulamentul General privind Protecția Datelor (GDPR) al Uniunii Europene nr. 679 din 2016.
[12] Legea nr. 195 din 2024 privind protecția datelor cu caracter personal.

asupra protecției datelor (DPIA) pentru Sistemul Informațional Automatizat de Stat „Alegeri" (SAISE) reprezintă o necesitate stringentă. Întrucât SAISE centralizează și procesează datele sensibile ale milioanelor de cetățeni moldoveni, absența unui audit DPIA riguros delegitimează parțial garanțiile de securitate cibernetică oferite de stat. Prin urmare, o recomandare strategică obligatorie pentru CEC constă în acordarea unei priorități urgente investițiilor în auditarea de securitate și finalizarea DPIA pentru absolut toate sistemele informatice aflate în gestiune.

3.4. Protecția dreptului de a fi ales în jurisprudența CEDO

În arhitectura Convenției Europene a Drepturilor Omului, Articolul 3 din Protocolul nr. 1 ocupă un loc singular, instituind obligația pozitivă a statelor contractante de a organiza alegeri libere, la intervale rezonabile, prin vot secret, în condiții care să asigure libera exprimare a opiniei poporului. Deși textul literal al articolului consacră o obligație instituțională a statelor, jurisprudența constantă a Curții de la Strasbourg a direcționat această obligație în drepturi individuale subiective: dreptul de vot (aspectul activ) și dreptul de a candida și de a fi ales (aspectul pasiv). Spre deosebire de alte drepturi civile și politice, dreptul de a fi ales nu este absolut. El este guvernat de conceptul de „limitări implicite", recunoscând statelor o marjă largă de apreciere pentru stabilirea condițiilor de eligibilitate. Totuși, rolul suprem al Curții Europene (CtEDO) este de a verifica dacă aceste restricții nu afectează însăși substanța dreptului, dacă urmăresc un scop legitim și dacă mijloacele utilizate sunt proporționale. Garanțiile convenționale impun ca nicio restricție să nu devină un instrument de excludere politică sau de anihilare a pluralismului.

Unul dintre cele mai elocvente exemple de corectare a abuzurilor legislative naționale prin intermediul justiției convenționale europene îl reprezintă cauza de referință Tănase și Chirtoacă v. Moldova din anul 2008[13]. Speța a vizat modificările introduse în legislația electorală din Republica Moldova, ce interziceau persoanelor care dețineau cetățenie multiplă să ocupe funcții de deputat în Parlament. Guvernul a încercat să justifice această ingerință drastică prin prisma argumentului apărării securității naționale, statalității și asigurării loialității depline a aleșilor poporului într-un context geopolitic sensibil, marcat de numărul mare de cetățeni moldoveni care dețin concomitent cetățenia României sau a Federației Ruse. CtEDO a demontat punctual această argumentare prin următoarele considerente doctrinare:

- Iluzia prezumției de necredință. Faptul că loialitatea față de un stat nu poate fi prezumată sau evaluată în mod exclusiv prin prisma deținerii unei singure cetățenii. Persoanele cu dublă cetățenie pot fi la fel de atașate valorilor democratice ale statului de reședință;

- Existența remediilor mai puțin restrictive. Pentru protejarea intereselor strategice ale țării, statul avea la dispoziție instrumente alternative mult mai conforme cu principiul proporționalității, fără a recurge la o interdicție generală și colectivă de a fi ales;

- Incoerența legislativă. Curtea a subliniat că statul acceptase anterior în mod legal fenomenul cetățeniei multiple, făcând ca interzicerea ulterioară și subită a dreptului de a fi ales pe acest criteriu să fie imprevizibilă și discriminatorie. Prin această hotărâre, Curtea a statuat că limitarea sufragiului pasiv pe criterii etnice sau de cetățenie multiplă încalcă substanța democrației, obligând Republica Moldova să își revizuiască radical legislația și să asigure un acces incluziv la funcțiile reprezentative.

Protecția dreptului de a fi ales nu se reduce la simpla înscriere formală pe buletinul de vot. Ea include dreptul corelat al candidaților de a beneficia de șanse egale în fața electoratului, aspect indisolubil legat de libertatea de exprimare, articolul 10 din Convenție și neu-

[13] Curtea Europeană a Drepturilor Omului, Cauza Tănase și Chirtoacă v. Moldova, Hotărârea din 2008.

tralitatea mass-media. În cauza NIT S.R.L. v. Moldova[14], instanța de la Strasbourg a analizat problema limitelor ingerinței statului în activitatea radiodifuzorilor privați în scopul protejării pluralismului electoral, în condițiile în care postul TV-NIT a atacat ca fiind o măsură de cenzură politică menită să blocheze difuzarea ideilor alternative retragerea licenței sale de emisie. Astfel, Curtea a statuat că statele au o obligație pozitivă de a asigura pluralismul informațional în perioadele electorale, astfel încât alegătorii să poată face o alegere liberă și conștientă. Totodată, CtEDO a validat acțiunea autorităților de reglementare din Republica Moldova, stabilind că sancțiunea, deși severă, a fost proporțională, deoarece postul de televiziune beneficiase de avertismente și sancțiuni graduale pe care le ignorase în mod sistematic, iar măsura nu a vizat opoziția politică în sine, ci a urmărit restabilirea unui mediu de informare corect și echilibrat, conform standardelor democratice.

4. REZULTATE

Consolidarea integrității electorale a scrutinului

Integritatea scrutinului nu este doar o stare de fapt, ci un indicator dinamic al maturității democratice a unui stat. Ea reclamă trecerea de la o abordare reactivă, spre exemplu sancționarea fraudelor după comiterea lor, la o strategie proactivă de securizare a spațiului electoral, bazată pe independența reală a instituțiilor, conformitatea riguroasă cu standardele internaționale de protecție a datelor și reziliența în fața tehnologiilor. Pentru ca alegerile să rămână expresia pură a suveranității, statul trebuie să garanteze că votul exprimat în cabină este rezultatul unei opțiuni libere, informate și nealterate de presiuni financiare ori tehnologice. Într-un stat democratic, alegerile periodice și libere nu reprezintă doar un mecanism tehno-procedural de desemnare a reprezentanților, ci însăși modalitatea prin care se legitimează exercițiul suveranității naționale. Totuși, simpla existență a votului nu garantează democrația. Valoarea fundamentală care transformă un scrutin formal într-un act democratic autentic este integritatea electorală. Integritatea scrutinului circumscrie un ansamblu de garanții juridice, instituționale și etice care asigură că întregul ciclu electoral se desfășoară în conformitate cu standardele internaționale, eliminând abuzurile, manipularea și ingerințele. În lipsa integrității, procesul democratic este golit de conținut, iar încrederea cetățenilor în instituțiile reprezentative se prăbușește, lăsând loc crizelor de legitimitate sistemică.

În literatura de specialitate și în rapoartele organismelor internaționale, integritatea electorală este definită prin raportare la normele globale și standardele internaționale care guvernează pregătirea, organizarea și finalizarea alegerilor. Aceste standarde reflectă principiile universale ale drepturilor omului și ale democrației liberale. Din perspectivă doctrinară, integritatea scrutinului nu se limitează doar la ziua votării, ci înglobează trei dimensiuni fundamentale ale circuitului democratic:

- Dimensiunea pre-electorală – stabilitatea și previzibilitatea cadrului normativ, independența administrativă a organelor electorale, transparența finanțării partidelor politice și egalitatea de șanse în reflectarea media;

- Dimensiunea electorală – securitatea secțiilor de votare, secretul sufragiului, accesibilitatea fizică și digitală, precum și corectitudinea procesului de numărare și centralizare a rezultatelor;

- Dimensiunea post-electorală – existența unor remedii juridice efective, transparența în soluționarea contestațiilor de către instanțele judecătorești și validarea rezultatelor exclusiv pe baza respectării legalității.

Doctrina publică națională subliniază că securitatea democratică a persoanei este di-

[14] Curtea Europeană a Drepturilor Omului, Cauza NIT S.R.L. v. Moldova, Hotărârea din 2022.

rect proporțională cu gradul de reziliență al instituțiilor electorale în fața fenomenelor de corupție. Spre exemplu, alegerile parlamentare din 28 septembrie 2025 au oferit un set de date pentru evaluarea stării drepturilor omului. Deși administrarea a fost în mare parte transparentă, misiunea de observare a Asociației Promo-LEX a raportat probleme recurente care afectează calitatea democrației. Datele centralizate privind indicatorii de integritate și impactul lor direct asupra drepturilor omului sunt sistematizate în tabelul de mai jos:

Tabelul 2: Indicatori de integritate în **cadrul alegerilor din 2025**[15]

Indicator de Integritate	**Date și Constatări (Alegeri 2025)**	**Impact asupra Drepturilor Omului**
Discurs de ură	302 cazuri identificate, majoritatea online (75%)	Afectarea incluziunii femeilor și minorităților
Accesibilitate	50% din secții neadaptate fizic pentru dizabilități	Încălcarea sufragiu universal pentru persoanele vulnerabile
Finanțare ilicită	Intervenții externe organizate și corupție electorală	Distorsionarea egalității de șanse între candidați
Votul transnistrean	Reducerea cu 2/3 a secțiilor de votare	Limitarea dreptului de participare pentru cetățenii din regiune
Securitate	Alerte cu bombă în ziua votării (domestice și străinătate)	Intimidarea alegătorilor și întreruperea procesului democratic

Analiza rezultatelor arată, că deși au fost înregistrați 23 de concurenți electorali (blocuri, partide și independenți), condițiile de eligibilitate au fost restrictive, permițând participarea a doar jumătate din partidele înregistrate. Cazurile de anulare a înregistrării au evidențiat tensiunea dintre aplicarea sancțiunilor pentru finanțare ilegală și dreptul fundamental de a fi ales, impunând o rigoare procedurală sporită în instanțele de judecată.

Sistemul european de protecție a drepturilor politice oferă repere clare pentru configurarea unui scrutin integru. Comisia de la Veneția, prin intermediul Codului de bune practici în materie electorală, stabilește pilonii patrimoniului electoral european (sufragiul universal, egal, liber, secret și direct) și insistă asupra unui element crucial, și anume stabilitatea legislației. Prin urmare, regulile esențiale ale dreptului electoral nu trebuie modificate cu mai puțin de un an înainte de desfășurarea unui scrutin național. Orice derogare tardivă de la acest principiu, chiar și justificată de rațiuni stringente, riscă să afecteze securitatea juridică și să altereze predictibilitatea procesului pentru competitori și alegători. Pe lângă stabilitate, standardele internaționale impun o obligație pozitivă statelor de a asigura: neutralitatea absolută a administrației electorale; pluralismul informațional real, prin monitorizarea strictă a echilibrului în mass-media; controlul judiciar efectiv asupra deciziilor autorităților electorale, garantând remedii rapide și riguros motivate împotriva arbitrarului.

[15] Asociația „Promo-LEX". Raport de monitorizare a alegerilor parlamentare din 28 septembrie 2025. Indicații empirice privind indicatorii de integritate.

Mecanisme de participare alternativă la scrutinul electoral

În dreptul constituțional modern, asigurarea universalității sufragiului nu mai este privită doar ca o obligație negativă a statului de a nu institui bariere discriminatorii, ci ca o obligație pozitivă complexă. Aceasta presupune crearea infrastructurii juridice și logistice necesare pentru ca fiecare cetățean eligibil să își poată exercita dreptul de vot, indiferent de barierele geografice, fizice sau ocupaționale. Din punct de vedere doctrinar și normativ, mecanismele alternative de participare la scrutin se clasifică astfel:

- Votul prin corespondență (votul poștal). Acest mecanism este admis din punct de vedere juridic doar atunci când serviciile poștale sunt protejate, sigure și ferite de orice intervenție intenționată. Categoriile de alegători care pot beneficia de acest drept includ persoanele internate în spital, deținuții, cetățenii cu mobilitate redusă și cei cu drept de vot care domiciliază în străinătate. Pentru Republica Moldova, un stat caracterizat printr-un fenomen demografic masiv de emigrație, metodele clasice de votare la secțiile fizice organizate peste hotare s-au dovedit adesea insuficiente sau logistic suprasolicitate, generând cozi interminabile și limitând de facto participarea politică a diasporei. În acest context, implementarea mecanismelor alternative de participare a devenit un imperativ pentru legitimarea democratică a instituțiilor reprezentative. Introducerea votului prin corespondență în ciclul electoral din perioadele 2024-2025 a reprezentat o inovație majoră pentru R. Moldova, fiind concepută ca un instrument pilot de extindere a accesibilității comunităților de cetățeni aflați la distanțe mari de sediile misiunilor diplomatice: SUA, Canada, Norvegia, Suedia, Finlanda, Islanda, Japonia, Coreea de Sud, Australia și Noua Zeelandă. Din perspectiva drepturilor omului, măsura a demonstrat eficacitate în privința eliminării barierelor de mobilitate, permițând includerea în circuitul democratic a unor categorii de alegători, care din motive financiare, profesionale sau logistice ar fi fost excluse de la scrutinul clasic. Deși succesul incluziunii prin votul prin corespondență este incontestabil, transpunerea sa practică a generat o serie de probleme și vulnerabilități de ordin constituțional și tehnic. Spre deosebire de cabina de vot clasică, unde funcționarii electorali garantează izolarea completă și confidențialitatea opțiunii, exercitarea sufragiului în mediul privat (domiciliu, loc de muncă) scapă controlului autorității publice. Acest fapt creează un teren fertil pentru „votul familial" sau pentru forme subtile de coerciție și presiune psihologică din partea unor terți, afectând caracterul liber și secret al sufragiului. Pe lângă aceasta, eficacitatea tehnică a votului alternativ este direct proporțională cu gradul de securizare a canalelor de transmisie și înregistrare a datelor. În absența unei infrastructuri cibernetice extrem de robuste, capabilă să reziste atacurilor hibride sau tentativelor de interceptare, și fără campanii timpurii de educație civică destinate alegătorilor, aceste metode pot deveni ținte sigure pentru manipulare informațională și dezinformare;

- Votul electronic. Sistemele electronice pot fi utilizate doar în condițiile în care sunt sigure (capabile să reziste atacurilor cibernetice deliberate) și de încredere (funcționează independent de defecțiuni de echipament). Din perspectivă procedurală, este obligatoriu ca sistemul să asigure transparența și să permită alegătorului să obțină o confirmare a votului său, oferindu-i, în caz de necesitate, posibilitatea de a-l modifica fără a încălca principiul confidențialității. Pentru Republica Moldova, digitalizarea profundă a proceselor electorale reprezintă o axă strategică înscrisă în Programul Național de Aderare la Uniunea Europeană, asumată pentru implementare până în anul 2029;

- Votarea prin procură (delegație) și utilizarea urnelor mobile. Votul prin procură, deși admis în unele state occidentale, impune reguli extrem de rigide pentru a preveni fraudele, statuându-se imperativ limitarea numărului de procuri pe care un singur cetățean le poate deține. În ceea ce privește urnele mobile, Comisia de la Veneția subliniază că utilizarea acestora nu este recomandată din cauza riscului grav de falsificare. Acceptarea lor

se face doar sub rezerva unor condiții de supraveghere stricte, precum însoțirea urnei de către o comisie formată din reprezentanți ai mai multor grupuri politice diferite;

- Votarea persoanelor aflate în serviciul militar. În cazul militarilor, Codul Electoral prevede ca aceștia să voteze în localitățile lor de domiciliu. Dacă acest lucru nu este posibil, cadrul legal cere ca militarii să fie înregistrați la cea mai apropiată secție de votare de unitatea lor, fiind obligatorie instituirea unor măsuri de protecție împotriva influențării și ordonării opțiunilor politice de către ofițerii superiori.

Deci, implementarea mecanismelor alternative este o condiție imperativă pentru legitimarea democratică a instituțiilor în societățile cu mobilitate sporită. Totuși, eficacitatea juridică a acestor instrumente este direct proporțională cu gradul de securizare a canalelor de transmisie și cu infrastructura de apărare împotriva atacurilor hibride și a dezinformării, fără de care principiile fundamentale ale alegerilor (sufragiul universal, egal, liber, secret și direct) ar putea fi compromise.

La etapa actuală, pentru a remedia unele vulnerabilități structurale, prioritățile legislative au fost racordate la agenda de integrare europeană. Programul Național de Aderare la Uniunea Europeană[16] stipulează în mod expres că digitalizarea profundă a serviciilor publice asociate procesului electoral reprezintă o axă strategică asumată pe termen mediu, având ca limită de finalizare anul 2029. Pe termen lung, succesul depinde și de capacitatea statului de a restabili și menține încrederea cetățenilor în integritatea instituțiilor publice.

5. CONCLUZII

În urma cercetării efectuate, putem formula următoarele concluzii de sinteză, și anume că protecția drepturilor omului în procesul electoral nu trebuie privită ca un obiectiv deja atins, ci ca un proces continuu care necesită vigilență, educație juridică și o colaborare strânsă între instituțiile statului și cetățeni. Viitorul democratic al Republicii Moldova depinde de capacitatea sa de a transforma aceste standarde formale în realități cotidiene pentru fiecare alegător. În urma radiografierii complexe a sistemului electoral de la noi din țară, cercetarea de față evidențiază o realitate dual: un cadru normativ aflat într-un proces accelerat de europenizare, pus în opoziție cu o realitate empirică marcată de vulnerabilități tehnologice, logistice și de securitate. Adoptarea noului Cod Electoral nr. 325 din 2022 reprezintă, fără îndoială, un salt calitativ substanțial în direcția codificării bunelor practici internaționale, oferind pilonii necesari pentru profesionalizarea administrației și extinderea incluziunii democratice.

Până în orizontul anului 2029, succesul Programului Național de Aderare la Uniunea Europeană și implementarea Punctului Unic de Contact vor depinde vital nu doar de sofisticarea tehnică a sistemelor, ci și de creșterea încrederii cetățenilor în instituții și de eradicarea definitivă a abuzului de resurse administrative. Doar prin coerență legislativă, vigilență instituțională și cooperare strânsă cu societatea civilă, suveranitatea poporului va putea fi apărată, transformând scrutinul într-un pilon fundamental al statului de drept. În calitate de direcții de acțiune pentru orizontul strategic 2029, venim cu următoarele recomandări:

- Finalizarea procesului de digitalizare a serviciilor publice electorale până în anul 2029, conform Programului Național de Aderare la Uniunea Europeană, prin crearea Punctului Unic de Contact dedicat schimbului securizat de date între instituții;

- Efectuarea de către Comisia Electorală Centrală a evaluărilor de impact asupra protecției datelor pentru toate modulele Sistemului Informațional Automatizat de Stat „Alegeri” (SAISE), garantând protecția deplină a datelor cetățenilor în fața riscurilor de transfer transfrontalier ilegal sau de profilare politică;

[16] Programul Național de Aderare a Republicii Moldova la Uniunea Europeană. Orizont 2029.

- Consolidarea securității cibernetice și a mecanismelor de asigurare a secretului sufragiului în mediul privat pentru votul prin corespondență, concomitent cu desfășurarea unor campanii timpurii de educație civică;

Instituirea unor mecanisme stricte de control pentru eliminarea utilizării resurselor publice în scopuri de campanie, ca precondiție esențială pentru restabilirea încrederii cetățenilor în corectitudinea proceselor democratice;

- Dezvoltarea de către Consiliul Audiovizualului și autoritățile de profil a unor ghiduri metodologice clare care să impună etichetarea vizibilă a oricărui material electoral generat prin algoritmi de inteligență artificială;

- Acordarea priorității investițiilor logistice pentru adaptarea rezonabilă a secțiilor de votare, dat fiind că datele scrutinului parlamentar din 2025 au indicat un deficit de accesibilitate fizică de 50%, reprezentând o importanță majoră pentru respectarea sufragiu universal;

- Menținerea predictibilității cadrului juridic prin respectarea recomandărilor Comisiei de la Veneția și a art. 11 din Codul Electoral, evitând modificările legislative tardive cu mai puțin de un an înainte de alegerile naționale, pentru a asigura securitatea juridică a tuturor competitorilor.

BIBLIOGRAFIE
BIBLIOGRAPHY

Codul Electoral al Republicii Moldova nr. 325 din 8 decembrie 2022.
Comisia Europeană pentru Democrație prin Drept (Comisia de la Veneția), Codul de bune practici în materie electorală.
Convenția Europeană pentru Apărarea Drepturilor Omului și a Libertăților Fundamentale, semnată pe 4 noiembrie 1950 (Protocolul nr. 1, articolul 3; Articolul 10).
Constituția Republicii Moldova, adoptată la 29 iulie 1994.
Hotărârile și deciziile relevante ale Curții Constituționale a Republicii Moldova în materie electorală.
Costachi Gheorghe. Fundamentul științific al statului de drept. Institutul de cercetări juridice, politice, și sociologice, Chișinău, 2023.
Cârnaț Teodor. Non-discriminarea în condițiile constituționalismului contemporan din Republica Moldova. Chișinău, Tipografia Reclama, 2008, 388 p.
Legea nr. 294 din 21.12.2007 privind partidele politice.
Legea nr. 100 din 13 iunie 2025 pentru modificarea unor acte normative (măsuri de combatere a corupției electorale).
Codul Penal al Republicii Moldova, Nr. 985 din 18.04.2002.
Codul Contravențional al Republicii Moldova, Nr. 218 din 24.10.2008.
Regulamentul General privind Protecția Datelor (GDPR) al Uniunii Europene nr.679 din 2016.
Legea nr. 195 din 2024 privind protecția datelor cu caracter personal.
Curtea Europeană a Drepturilor Omului, Cauza Tănase și Chirtoacă v. Moldova, Hotărârea din 2008.
Curtea Europeană a Drepturilor Omului, Cauza NIT S.R.L. v. Moldova, Hotărârea din 2022.
Asociația „Promo-LEX". Raport de monitorizare a alegerilor parlamentare din 28 septembrie 2025. Indicații empirice privind indicatorii de integritate.
Programul Național de Aderare a Republicii Moldova la Uniunea Europeană, Orizont 2029.